

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2024 metai

1

Lietuvos istorijos institutas
Vilnius 2024

Žurnalo leidybą finansavo
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ
Projekto finansavimo sutartis Nr. S-LIP-22-32

Redakcinė kolegija / Editorial Board / Redaktion:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva /
Vytautas Magnus University, Lithuania

Krzysztof BUCHOWSKI
Balstogės universitetas, Lenkija /
University of Białystok, Poland

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Tomasz KEMPA
Mikalojaus Koperniko universitetas Torunėje, Lenkija /
Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vėjas G. LIULEVIČIUS
Tenesio universitetas Noksvilyje, JAV /
University of Tennessee, Knoxville, USA

Bernadetta MANYŚ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva /
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

Mathias NIENDORF
Greifšvaldo universitetas, Vokietija /
University of Greifswald, Germany

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas, Lietuva /
Vilnius University, Lithuania

Jolita SARCEVIČIENĖ (atsakingoji sekretorė / Executive Secretary)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas, JAV /
Millersville University, USA

Mindaugas ŠAPOKA (pirmininko pavaduotojas / Deputy Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge, Vokietija /
Nordost Institut in Lüneburg, Germany

Theodore R. WEEKS
Pietų Iliojaus universitetas Karbondeilyje, JAV /
Southern Illinois University, Carbondale, Ill., USA

Andrzej ZAKRZEWSKI
Varšuvos universitetas, Lenkija /
University of Warsaw, Poland

Registruota duomenų bazė:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE
EBSCO Publishing. Lituanistika

Recenzuojamas mokslo žurnalas, leidžiamas nuo 1971 m. Per metus išeina 1 tomas (2 numeriai)
Elektroninę straipsnių versiją pdf formatu galima rasti internetinėje svetainėje:
<https://www.istorija.lt/leidiniai/mokslo-zurnalai-ir-testiniai-leidiniai/lietuvos-istorijos-metrastis/672>

ISSN 0202-3342
e-ISSN 2538-6549

© Lietuvos istorijos institutas, 2024
© Straipsnių autoriai, 2024

STRAIPSNIAI

ANDRIUS JURKEVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

VILNIAUS ARCHYVUOSE IR BIBLIOTEKOSE SAUGOMŲ LIETUVOS DIDŽIŲJŲ KUNIGAIKŠČIŲ ALEKSANDRO JOGAILAIČIO IR ŽYGIMANTO SENOJO RUSĖNIŠKŲ DOKUMENTŲ KLASIFIKACIJA

ANOTACIJA. Straipsnyje tiriami Vilniuje saugomi rusėniški Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo dokumentai, apimantys šių valdovų valdymo laikotarpį, 1492–1544 m. Atliekant empirinį tyrimą suregistruoti 142 tokie dokumentai. Pagrindiniai duomenys apie juos pateikiami straipsnio priede. Pagrindinėje straipsnio dalyje bandoma identifikuoti už dokumentų parengimą atsakingus raštininkus; nustatyti dokumentus, kuriuos surašė juos pasirašę raštininkai; aptariamos bendros dokumentų paleografinės ypatybės.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: Aleksandras Jogailaitis, Žygimantas Senasis, rusėniški dokumentai, Vilnius.

ABSTRACT. The article deals with our research on the Ruthenian documents of Alexander Jagiellon and Sigismund the Old, the grand dukes of Lithuania, which cover the whole period of the reign of these rulers (1492–1544) and are kept in Vilnius. In the course of empirical research, we registered 142 such documents; the main data about them are represented in the annex to the article. Meanwhile, in the main part of the article we try to identify the scribes who were responsible for the preparation of the documents, to identify the documents that were written by the scribes who signed them, and to discuss the palaeographic features of all the documents.

KEYWORDS: Alexander Jagiellon, Sigismund the Old, Ruthenian documents, Vilnius.

Įvadas

Vilniaus archyvuose ir bibliotekose saugoma daugybė rankraščių, susijusių su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) istorija. Atsižvelgę į jų saugojimo vietą, parašymo kalbą ir laikotarpį, šiame tyrime aptariame tam tikrą šios raštijos paveldo dalį. Dėmesį skiriame Vilniaus archyvuose ir bibliotekose esantiems rusėniškiems Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo dokumentams, apimantiems visą šių valdovų valdymo laikotarpį (1492–1544). Chronologinė tyrimo apibrėžtis pasirinkta atsižvelgiant į gerokai gausesnę nei iki tol Lietuvos didžiojo kunigaikščio kanceliarijos produkciją. Mat minėtų valdovų valdymo laikais ši kanceliarija išgyveno plėtros ir pokyčių laikotarpį¹, o jos išduodamų rusėniškų dokumentų skaičius sparčiai augo. Pateikdami Vilniaus archyvuose ir bibliotekose saugomų rusėniškų Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo dokumentų tyrimo rezultatus siekiame prisidėti prie šių valdovų kanceliarijos raidos pažinimo.

Empirinį tyrimą vykdėme Vilniuje esančiame Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau – LVIA) ir Vilniaus bibliotekų rankraščių saugyklose: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – LMAVB RS), Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriuje (toliau – LNMMB RKRS) bei Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – VUB RS). Suregistravome 142 Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškus dokumentus, kurių pagrindiniai duomenys pateikti šio straipsnio priede. Beveik visais atvejais turėjome galimybę patys susipažinti su dokumentais. Vienintelė išimtis – priede paminėtas dokumentas nr. 112, kuris tyrimo metu buvo restauruojamas, todėl jį tyrėme naudodami skaitmeninę kopiją.

Pagrindiniai taikyti dokumentų atrankos kriterijai: 1) dokumentai, parengti Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio arba Žygimanto Senojo vardu; 2) dokumentai, rašyti rusėnų kalba; 3) dokumentai su patvirtinimo priemonėmis – Lietuvos valdovo antspaudu (ar bent jau buvusio antspaudo žymėmis) ir (arba) valdovo ar jo pareigūnų parašais. Tokiu būdu tyrimo ratą apibrėžiame vienalaikiais minėtų valdovų rusėniškais dokumentais ir neįtraukiame nuorašų, kurie galėtų tapti platesnio arba atskiro tyrimo objektu, nes neišvengiamai apimtų ir Lietuvos Metrikos dokumentus (Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo laikais sudarytų Lietuvos Metrikos knygų originalai neišlikę; prieinami tik šių knygų nuorašai).

¹ Plačiau žr. А. І. Груша, *Канцелярыя Вялікага княства Літоўскага 40-х гадоў XV – першай паловы XVI ст.*, Мінск, 2006.

Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškiems dokumentams jau esame skyrę dėmesio kituose savo darbuose². Visgi šių darbų tyrimo laukas, lyginant su šiuo straipsniu, iš dalies kitoks. Kol kas nei mes, nei kiti mokslininkai nėra mėginę klasifikuoti Vilniuje saugomų Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškų dokumentų pagal tai, kas juos pasirašė ir surašė. Tikimės, jog šis straipsnis praplės Lietuvos ir kitų šalių istoriografijos žinias apie šiuos asmenis, taip pat apie tiriamų dokumentų paleografines ypatybes.

Žygimanto Senojo rusėniškuose dokumentuose aptinkami tiek jo paties, tiek ir jo pareigūnų parašai. Tuo tarpu mūsų surinktuose Aleksandro Jogailaičio rusėniškuose dokumentuose nepavyko rasti nei šio valdovo, nei jo pareigūnų parašų. Žygimanto Senojo dokumentuose identifikavome 10 asmenų (Žygimanto Senojo, Mikalojaus Mikalojaičio Radvilos, Alberto Martynaičio Goštauto, Fedkos Michailovičiaus Sviatošos, Ivano Bogdanovičiaus Sapiegos, Ivano Eustachijevičiaus Hornostajaus, Kopoto Vasiljevičiaus, Michailo Bogušo-Bogovitinovičiaus, Michailo Vasiljevičiaus Sviniusio ir Povilo Naruševičiaus) parašus. Mums aktualu identifiukuoti Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškus dokumentus surašiusius asmenis, o tam bent dalies dokumentų atveju gali padėti minėtų asmenų parašų analizė. Istoriografijoje iki šiol to nebuvo imtasi. Tai nestebina, nes patį juodžiausią darbą – dokumento teksto parengimą – tiriamuoju laikotarpiu atlikdavę asmenys pačiuose dokumentuose galėjo savęs ir neįvardyti, o dokumente esančiu parašu save įvardyti galėjo dokumento parengėjo „viršinininkas“ – raštininkas, kitas pareigūnas arba pats valdovas.

Pirmoje straipsnio dalyje aptariami Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo raštininkų pasirašyti dokumentai. Raštininkus išskiriame todėl, kad ant jų pečių gulė didžiausia atsakomybė už dokumentų parengimą. Siekiama išsiaiškinti, ar jie patys surašydavo savo pasirašytus dokumentus, ar šį darbą pavesdavo kitiems asmenims (sau pavaldiems rašovams) ir viso labo tik pasirašydavo, taip patvirtindami savo atsakomybę už dokumento legitimumą. Darome prielaidą, kad tarp mūsų surinktų dokumentų yra ir tokių, ir tokių. Toliau mėginsime šią prielaidą pagrįsti.

Antroje straipsnio dalyje aptariami visi likę dokumentai (tie, kuriuos pasirašė ne Lietuvos didžiojo kunigaikščio raštininkai, arba kurie buvo visai nepasirašyti). Remiantis

²A. Jurkevičius, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro Jogailaičio kanceliarijos rusėniški dokumentai paleografiniu aspektu, *Moteris prie istorijos šaltinio. Mokslinių straipsnių rinkinys, skirtas profesorės Irenos Valikonytės 75 metų jubiliejui*, sud. E. Saviščevas, Vilnius, 2024, p. 118–142; tas pats, *Ruskie dokumenty wielkich książąt litewskich: Aleksandra Jagiellończyka i Zygmunta Starego przechowywane w archiwach oraz bibliotekach wileńskich. Publikacja poświęcona 700-letniemu jubileuszowi Wilna / Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniški dokumentai, saugomi Vilniaus archyvuose ir bibliotekose. Skiriama Vilniaus 700 metų jubiliejui* (ser.: *Folia Bibliothecalia*), Białystok, 2024.

istoriografijos duomenimis, mėginama bent hipotetiškai identifikuoti raštininkus, kurie galėjo būti atsakingi už dokumentų parengimą.

Trečioje straipsnio dalyje aptariamos bendros visų 142 dokumentų paleografinės ypatybės, mėginama identifikuoti rašto tipo ar tipų, kuriais buvo surašyti šie dokumentai, požymius.

Dokumentų aprašuose, esančiuose priede, pateikti šiam tyrimui reikalingi duomenys: a) dokumento surašymo data ir (arba) indiktas; b) dokumento surašymo vieta; c) dokumento saugojimo vieta ir signatūra; d) parašai; e) internete prieinama skaitmeninė dokumento kopija.

Žygimanto Senojo raštininkų pasirašyti dokumentai

Raštininkų parašų reikšmę tvirtinant Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo dokumentus yra aptaręs šiuolaikinis baltarusių istorikas Aliksandras Hruša. Jis pažymi, kad šio valdovo valdymo pradžioje kai kurie jo raštininkai pažeidinėdavo nusistovėjusią tvarką ir parengdavo dokumentus Lietuvos didžiojo kunigaikščio vardu be jo paliepimo ir žinios. Tokie raštininkai būdavo atleidžiami iš pareigų. Tam, kad būtų išvengta tokių atvejų, 1516 m. gegužę–birželį buvo įvesta tvarka, pagal kurią Lietuvos didžiojo kunigaikščio raštininkai pradėjo nuolat pasirašinėti savo parengtus dokumentus. Tokiu būdu jie turėjo prisiimti atsakomybę už šių dokumentų legitimumą³.

Iš straipsnio įvade minėtų asmenų, pasirašiusių Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo dokumentus, šio valdovo raštininkais skirtingu metu tarnavo Fedka Michailovičius Sviatoša, Ivanas Bogdanovičius Sapiega, Ivanas Eustachijevičius Hornostajus, Kopotas Vasiljevičius, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius ir Michailas Vasiljevičius Sviniuskis. Fedkos Michailovičiaus Sviatošos parašą aptinkame 1 dokumente, paminėtame priede (nr. 22), Ivano Bogdanovičiaus Sapiegos parašus – 3 (nr. 24–25, 28), Ivano Eustachijevičiaus Hornostajaus – 40 (nr. 48–50, 53–55, 62–65, 68, 70, 72, 74, 77–78, 81–83, 86, 89, 95, 97, 101, 106–107, 112–114, 121–127, 134, 137, 139, 141), Kopoto Vasiljevičiaus – 27 (nr. 30–34, 38–40, 42–47, 51–52, 56–61, 66–67, 69, 75, 79), Michailo Bogušo-Bogovitinovičiaus – 5 (nr. 23, 35, 41, 71, 73), o Michailo Vasiljevičiaus Sviniuskio – 32 dokumentuose, paminėtuose priede (nr. 84–85, 87–88, 90–94, 96, 98, 100, 102–103, 105, 108–110, 115–120, 128–133, 135–136). Toliau atskirai aptarsime kiekvieno iš šių raštininkų pasirašytus dokumentus.

³ А. И. Груша, *Кризис доверия? Появление и утверждение правового документа в Великом Княжестве Литовском (конец XIV – первая треть XVI в.)* (сер.: *Mediaevalia: Средневековье как историко-культурный феномен*, сост. А. К. Гладков), Москва–Санкт-Петербург, 2019, с. 371.

1. Fedkos Michailovičiaus Sviatošos pasirašytas dokumentas

Kaip jau minėjome, šis raštininkas pasirašė vienintelį mūsų tiriamą dokumentą, paminėtą priede, – nr. 22. Čia jis pasirašė kaip *Федко С[вя]тоша*. Dokumentas datuojamas ankstyvuojų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo valdymo periodu, tiksliau – 1511 m. birželio 20 d. Sprendžiant pagal dokumento pagrindinio teksto ir raštininko parašo rašysenas, dokumentą surašė pats F. Sviatoša. Dokumento tekstas ir parašas rašyti tokios pačios spalvos rašalu, raidžių dydis ir storis vienodas. Tekste ir paraše labai panaši kirilinių raidžių *к, о, с, м, и* rašyba.

F. Sviatošos rašysenai, sprendžiant pagal aptariamą dokumentą, būdingi nevienodi tarpai tarp žodžių – vienur aiškiai pastebimi, o kitur visai nematomi. Raidės jungiamos tik kai kur. Pasitaiko raidžių *а* ir *л*, *д* ir *е*, *и* ir *д*, *и* ir *ч*, *л* ir *о* jungtys, taip pat raidžių *а* ir *у* ligatūra. Didelė dalis raidžių rašoma tiesiai, kai kurios raidės (*е, с*) pasvirusios į dešinę, o kai kurios (*в, и*) – į kairę. Raidė *в* kai kuriuose žodžiuose beveik visai gulsčia. Išskirtinė raidžių *ю* ir *я* rašyba. Raidė *ю* labai primena sujungtas *е* ir *о* raides, o raidė *я* – sujungtas *е* ir *а* raides. Kitaip tariant, raidžių *ю* ir *я* kairioji pusė yra ne tiesi, bet gana smarkiai išriesta, tad primena raidės *е* formą. Taip pat išsiskiria iškeltos virš eilutės raidės *х* rašysena. Šios raidės abidvi dalys susikerta ne raidės viduryje, bet apatinėje dalyje, viršutinė kairė dalis smarkiai nulenkiamą į apačią, o viršutinė dešinė dalis nulenkiamą į apačią tik šiek tiek.

2. Ivano Bogdanovičiaus Sapiegos pasirašyti dokumentai

Šis raštininkas pasirašė 3 priede paminėtus dokumentus – nr. 24–25, 28. Dokumente nr. 24 jis pasirašė kaip *Иваикѡ Богданович*, dokumente nr. 25 – kaip *Иваикѡ Сопѣга*, o dokumente nr. 28 – kaip *Иваикѡ Сопѣга*. Tad matome, kad parašuose rašant tą patį vardą vartojamos skirtingos raidės – *о* arba *ѡ*. Dokumentai datuojami ankstyvuojų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo valdymo periodu, tiksliau – 1512 m. kovo 27 d. – 1514 m. vasario 7 d.

Sprendžiant pagal dokumentų pagrindinio teksto ir raštininko parašo rašysenas, visus dokumentus surašė pats I. Sapiega. Rašysenos bendrumą liudija kone identiška kirilinių raidžių *а, б, в, г, н, п, с, ш, ѣ* rašyba. Dokumentų tekste tarpai tarp žodžių daugelyje vietų aiškūs. Pasitaiko raidžių *а* ir *р*, *и* ir *л*, *и* ir *м*, *и* ir *н*, *м* ir *л*, *а* ir *з* jungčių, taip pat raidžių *а* ir *у*, *я* ir *у* ligatūrų. Didelė dalis raidžių rašoma tiesiai, kai kurios raidės (*н, ч*) pasvirusios į dešinę, o kai kurios (*в, и*) – į kairę. Ivano Bogdanovičiaus Sapiegos raštui taip pat būdingas kirilinės raidės *в* variantiškumas, pastebimas ir jo parašuose, ir pagrindiniame dokumentų tekste.

3. Ivano Eustachijevičiaus Hornostajaus pasirašyti dokumentai

Šis raštininkas pasirašė 40 priede paminėtų dokumentų – nr. 48–50, 53–55, 62–65, 68, 70, 72, 74, 77–78, 81–83, 86, 89, 95, 97, 101, 106–107, 112–114, 121–127, 134, 137, 139, 141. Jo parašo tekstas šiuose dokumentuose įvairuoja – kartais nurodomas tik raštininko asmenvardis, kuris skirtinguose dokumentuose galėjo įvairuoti, kitur nurodomos ir

jo eitos pareigos. Dokumentai datuojami ilgu, daugiau nei 20 metų chronologiniu laikotarpiu – 1523 m. rugsėjo 11 d. – 1544 m. rugsėjo 29 d.

Palyginus minėtuose dokumentuose esančių I. Hornostajaus parašų ir dokumentų pagrindinio teksto rašyseną, galima teigti, jog I. Hornostajus pats surašė tik dalį savo pasirašytų dokumentų, minimų priede: nr. 48–50, 53–55, 62–63, 65, 78, 81, 83, 86, 89, 95, 101, 106. Kitus jo pasirašytus dokumentus (nr. 64, 68, 70, 72, 74, 77, 82, 97, 107, 112–114, 121–127, 134, 137, 139, 141) surašė kiti asmenys. Toks dokumentų pasiskirstymas rodo, kad I. Hornostajus savo pasirašytus dokumentus parengdavo pats tik savo kaip raštininko karjeros laikotarpio pirmoje pusėje, o vėliau šį darbą patikėdavo kitiems asmenims ir jų parengtus dokumentus tik pasirašydavo.

Kitaip nei F. Sviatošos ir I. Sapiegos parengtų dokumentų, kuriuos jau aptarėme, atveju, I. Hornostajaus surašytus dokumentus identifikuoti buvo sunkiau, nes jo pasirašytų dokumentų yra kur kas daugiau, be to, jie gana plataus chronologinio laikotarpio (per ilgą laiką I. Hornostajaus rašysena galėjo kisti). Lengviausias kelias mums pasirodė lyginti jo parašus su kiekvieno jo pasirašyto dokumento teksto dalių, kurių tekstas laikui bėgant kito mažiausiai, t. y. intuliacijos (išdavėjo vardas ir titulai) ir datavimo (vietos ir laiko apibrėžimas), rašysena. Taigi I. Hornostajaus surašytiems dokumentams būdinga tai, kad tarpai tarp žodžių aiškūs tik kai kur. Šiuose dokumentuose kai kurios raidės jungiamos ir netgi išvelgtini rišliosios rašysenos, šiaip nebūdingos aptariamojo laikotarpio Lietuvos didžiojo kunigaikščio kanceliarijoje vartotam rusėniškam raštui, pradmenys. Antai priede paminėtame dokumente nr. 48 parašyto žodžio *земля* paskutinės 4 raidės sujungtos. I. Hornostajaus rašte per jo kaip raštininko karjerą nekito arba mažai kito kirilinių raidžių, pavyzdžiui, *ѡ, ѳ, х, џ, Ѡ, ѡ, ѣ, ѥ, ѧ, Ѩ, ѩ*, iškeltos virš eilutės raidės *Ѡ* rašysena. Kita vertus, šių raidžių ortografijos, lyginant paskirus dokumentus, skirtumai padėjo identifikuoti tuos dokumentus, kuriuos surašė ne I. Hornostajus. Kito raštininko – Michailo Vasiljevičiaus Sviniusko plunksnai galime priskirti I. Hornostajaus pasirašytus dokumentus nr. 64, 68, 70, 72, 82, 97, 123–125, 127, 137, 141 (plačiau apie M. Sviniusko braižo požymius žr. toliau).

4. Kopoto Vasiljevičiaus pasirašyti dokumentai

Šis raštininkas pasirašė 27 priede paminėtus dokumentus – nr. 30–34, 38–40, 42–47, 51–52, 56–61, 66–67, 69, 75, 79, datuojamus ilgu, beveik 15 metų laikotarpiu – nuo 1515 m. sausio – iki 1529 m. lapkričio 19 d.

Palyginus minėtuose dokumentuose esančių K. Vasiljevičiaus parašų ir dokumentų pagrindinio teksto rašyseną, galima teigti, kad jis pats surašė vos 4 savo pasirašytus dokumentus, minimus priede: nr. 32–34, 40. Kitus jo pasirašytus dokumentus (nr. 30–31, 38–39, 42–47, 51–52, 56–61, 66–67, 69, 75, 79) surašė kiti asmenys.

K. Vasiljevičiaus surašytiems dokumentams būdinga tai, kad tarpai tarp žodžių aiškūs tik kai kur. Šiuose dokumentuose raidės jungiamos retai (pastebimos kirilinių raidžių

a ir *y*, *m* ir *e* ligatūros). Šiam raštininkui taip pat būdinga savita kirilinių raidžių *a*, *в*, *е*, *u*, *л*, *м*, *т*, *ь*, *ь*, *т* rašyba. Šių raidžių ortografijos, lyginant paskirus dokumentus, skirtumai padėjo identifikuoti dokumentus, kuriuos surašė ne K. Vasiljevičius. Apie šių dokumentų parengėjus papildomų duomenų neturime.

5. Michailo Bogušo-Bogovitinovičiaus pasirašyti dokumentai

Šis raštininkas pasirašė 5 dokumentus, paminėtus priede – nr. 23, 35, 41, 71, 73. Dokumentai datuojami ilgu, beveik 20 metų laikotarpiu – 1511 m. rugsėjo 9 d. – 1529 m. gegužės 12 d.

Palyginus minėtuose dokumentuose esančius M. Bogušo-Bogovitinovičiaus parašus ir dokumentų pagrindinio teksto rašyseną, galima teigti, kad jis pats surašė vos 1 savo pasirašytą dokumentą, minimą priede – nr. 23. Kitus jo pasirašytus dokumentus (nr. 35, 41, 71, 73) surašė kiti asmenys.

Vieninteliame M. Bogušo-Bogovitinovičiaus surašytame dokumentui būdinga tai, kad tarpai tarp žodžių aiškūs tik kai kur, jie dažnai pažymimi taškais. Raidės žodžiuose beveik niekada nejungiamos. Šiam raštininkui taip pat būdinga savita kirilinių raidžių *a*, *б*, *в*, *т*, iškeltos virš eilutės raidės *м* rašyba. Šių raidžių ortografijos, lyginant paskirus dokumentus, skirtumai padėjo identifikuoti ne M. Bogušo-Bogovitinovičiaus surašytus dokumentus. Apie šių dokumentų parengėjus papildomų duomenų neturime.

6. Michailo Vasiljevičiaus Sviniusio pasirašyti dokumentai

Šis raštininkas pasirašė 32 paminėtus priede dokumentus: nr. 84–85, 87–88, 90–94, 96, 98, 100, 102–103, 105, 108–110, 115–120, 128–133, 135–136. Dokumentai datuojami maždaug 12 metų laikotarpiu – 1531 m. rugpjūčio 18 d. – 1543 m. sausio 19 d.

Palyginus minėtuose dokumentuose esančių M. Sviniusio parašų ir dokumentų pagrindinio teksto rašyseną, galima teigti, jog M. Sviniuskis pats surašė beveik visus (31) dokumentus, minimus priede: nr. 84–85, 87–88, 90–94, 96, 98, 100, 102–103, 105, 108–110, 115–117, 119–120, 128–133, 135–136. Likusį vieną ten pat paminėtą dokumentą (nr. 118) surašė kitas asmuo.

M. Sviniusio surašytiems dokumentams būdinga tai, kad tarpai tarp žodžių vienuose dokumentuose aiškesni, o kituose mažiau aiškūs. Raidės žodžiuose kai kur jungiamos. Šiam raštininkui taip pat būdinga savita kirilinių raidžių *a*, *б*, *з*, *я*, iškeltos virš eilutės raidės *u* rašyba. Šių raidžių ortografijos, lyginant paskirus dokumentus, skirtumai padėjo identifikuoti dokumentą, kurį surašė ne M. Sviniuskis. Apie šio dokumento parengėją papildomų duomenų neturime.

Kiti dokumentai

Atskirai verta aptarti dokumentus, kuriuos pasirašė ne Lietuvos didžiojo kunigaikščio raštininkai, arba kurie buvo visai nepasirašyti. Kalbant apie pasirašytus dokumentus, be Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo raštininkų parašų, aptinkame ir kitų asmenų: Žygimanto Senojo, Mikalojaus Mikalojaičio Radvilos, Alberto Martynaičio Goštauto ir Povilo Naruševičiaus parašų.

Žygimanto Senojo parašą pirmą kartą aptinkame 1510 m. spalio 7 d. datuojamame dokumente nr. 21, o paskutinį – 1538 m., tarp sausio ir rugpjūčio mėnesių, 18 d. rašytame dokumente nr. 112. Neaišku kodėl, tačiau 1539–1544 m. datuojamuose dokumentuose šio valdovo parašų nebesutinkame. Ar iš tiesų Žygimantas Senasis tuo metu nustojo pasirašinėti savo dokumentus, atsakyti būtų galima tik atlikus išsamesnį tyrimą, kuris apimtų ir šio valdovo originalius lotyniškus bei Lietuvos Metrikos knygų dokumentus. Iš 131 Žygimanto Senojo rašto šio valdovo parašus aptinkame 28 arba 29 dokumentuose (nr. 41 esančio parašo priskyrimas Žygimantui Senajam abejotinas, tačiau tikėtinas): nr. 21, 27, 29, 32–33, 35–36, 41 (?), 45–46, 59–60, 62, 67–68, 70, 74, 80, 90, 94, 96, 99, 101–104, 106, 110, 112. Jo parašo tekstas laikui bėgant nekito, jis pasirašinėdavo kaip *Sigismundus rex – karalius Žygimantas*. Šis valdovas visada pasirašinėdavo lotyniškuoju kursyvu dokumentų tekstų pabaigoje kairėje lapo pusėje.

Mūsų surinktuose Žygimanto Senojo rusėniškuose dokumentuose aptinkame ir dviejų žymių XVI a. pirmos pusės LDK didikų – Mikalojaus Mikalojaičio Radvilos ir Alberto Martynaičio Goštauto parašus, priskirtinus lotyniškajam kursyviui. M. Radvilos parašai yra dokumentuose nr. 34 ir 37, o A. Goštauto – dokumente nr. 75. Tuo metu, kai pasirašinėjo šiuos raštus, abu didikai ėjo LDK kanclerio pareigas⁴. Tad galima teigti, kad jie dokumentus pasirašė būdami kancleriai. Visi 3 parašai yra tekstų pabaigoje kairėje lapo pusėje.

Paskutinis asmuo, kurio parašus aptinkame tirtuose dokumentuose, – Povilas Naruševičius. Jo parašai yra 3 raštuose (nr. 138, 140, 142). Jis pasirašinėdavo lotyniškuoju kursyvu tekstų pabaigoje dešinėje lapo pusėje. Tuo metu, kai pasirašė minėtus dokumentus (1544), P. Naruševičius buvo Lietuvos didžiojo kunigaikščio kanceliarijos sekretorius⁵. Tad galima teigti, kad jis raštus pasirašė eidamas šias pareigas.

Aktualus klausimas, kas galėjo būti atsakingi už dokumentų, kuriuos pasirašė minėti 4 asmenys arba kurie buvo visai nepasirašyti, parengimą. Remdamiesi A. Hrušos surinktais duomenimis apie Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo raštininkus⁶, galime

⁴ А. І. Груша, *Канцелярыя Вялікага княства Літоўскага...*, с. 140–141.

⁵ Žr. <https://www.vle.lt/straipsnis/naruseviciai/> [žr. 2023 09 01].

⁶ А. І. Груша, *Канцелярыя Вялікага княства Літоўскага...*, с. 142–152.

bent jau prielaidų lygmeniu pamėginti identifikuoti asmenis, kurie buvo atsakingi už jų dokumentų parengimą. Dokumentus išvardijame chronologine seka taip, kaip jie išvardyti šio straipsnio priede, nurodant dokumento numerį jame:

Dokumentas nr. 1 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Januška, Petraška Fominičius Liubičas, Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Ivanas Jackovičius Vladyka, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega ir Januška;

Dokumentas nr. 2 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Januška, Petraška Fominičius Liubičas, Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Ivanas Jackovičius Vladyka, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega ir Januška;

Dokumentas nr. 3 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Petraška Fominičius Liubičas, Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Ivanas Jackovičius Vladyka, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega ir Januška;

Dokumentas nr. 4 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega ir Januška;

Dokumentas nr. 5 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Januška ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 6 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Januška ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 7 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Fedka Grigorjevičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Januška ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 8 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 9 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Levas Bogovitinovičius, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 10 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 11 – Aleksandro Jogailaičio raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Fedka Januškovičius, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka ir Michailas Bogušas-Bogovitinovičius;

Dokumentas nr. 12 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 13 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 14 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 15 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Bogdanas Semionovičius Sapiega, Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 16 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 17 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša, Ivanas Bogdanovičius Sapiega, Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 18 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 19 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 20 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 21 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša ir Ivanas Bogdanovičius Sapiega;

Dokumentas nr. 26 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša, Ivanas Bogdanovičius Sapiega, Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Boguchvalas Dmitrijevičius;

Dokumentas nr. 27 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša, Ivanas Bogdanovičius Sapiega, Michailas Vasiljevičius Sviniuskis, Boguchvalas Dmitrijevičius ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 29 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Semionovičius Sapiega, Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Fedka Michailovičius Sviatoša, Ivanas Bogdanovičius Sapiega, Michailas Vasiljevičius Sviniuskis, Boguchvalas Dmitrijevičius ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 36 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius ir Michailas Vasiljevičius Sviniuskis;

Dokumentas nr. 37 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius ir Michailas Vasiljevičius Sviniuskis;

Dokumentas nr. 76 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Grigorijus Isajevičius Hromyka, Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 80 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Michailas Bogušas-Bogovitinovičius, Kopotas Vasiljevičius, Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 99 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 104 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 111 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Michailas Vasiljevičius Sviniuskis ir Ivanas Eustachijevičius Hornostajus;

Dokumentas nr. 138 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Eustachijevičius Hornostajus ir Matvejus Vaina;

Dokumentas nr. 140 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Eustachijevičius Hornostajus ir Matvejus Vaina;

Dokumentas nr. 142 – Žygimanto Senojo raštininkai tuo metu buvo arba galėjo būti Ivanas Eustachijevičius Hornostajus ir Matvejus Vaina.

Nė vienas mūsų aptariamas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro Jogailaičio dokumentas nebuvo pasirašytas juos parengusių asmenų, todėl verta bent jau pamėginti nustatyti vienoda arba panašia rašysena rašytus šio valdovo dokumentus. Visuose šiuose dokumentuose nurodytas Aleksandro Jogailaičio kaip valdovo titulas. Tad jo žodžių rašybą mūsų aptariamuose dokumentuose toliau ir lyginsime.

Tam tikrų rašysenos ir raidžių ortografijos panašumų galime išvelgti mūsų aptariamuose dokumentuose nr. 1, 2 ir 3. Jų intituliacijoje, asmenvardyje *Александръ* labai panašiai rašomos kirilinės raidės *а, л, с* ir iškelta virš žodžio raidė *н*. Pastaroji raidė visuose dokumentuose pasvirusi į dešinę. Žodžio *м[у]л[о]сть* rašyba ir pavienių raidžių ortografija taip pat mažai kuo skiriasi. Be to, visuose minėtuose dokumentuose labai panašiai rašoma raidė *р* žodyje *рускии*.

Visų kitų Aleksandro Jogailaičio rusėniškų dokumentų bendras rašysenos ypatybes išvelgti sudėtingiau. Grupuoti šiuos dokumentus pagal bendras rašysenos ypatybes sudėtinga dėl gana didelių pavienių raidžių ortografijos skirtumų. Tad daryti prielaidas apie šių dokumentų bendrą autorystę taip pat sudėtinga.

Bendra dokumentų paleografinė charakteristika

Šiuolaikinėje istoriografijoje išskiriami 3 rusėniškieji rašto tipai: ustavas arba nuostatas (*устав*), pusustavis arba pusiaunuostatas (*полуустав*) ir greitraštis (*скоронисъ*)⁷. Šiuolaikinis lietuvių mokslininkas Stanislovas Pamerneckis savo 2012 m. pasirodžiusioje mokomojoje knygoje, skirtoje LDK rusėniškajai paleografijai, teigia, jog „rusėniškasis greitraštis (*скоронисъ*) LDK valdovo raštinėje įsigalėjo XV a. pabaigoje – XVI a.

⁷S. Pamerneckis, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos rusėniškoji paleografija. Mokomoji knyga*, Vilnius, 2012, p. 21–26; K. Pietkiewicz, *Paleografia ruska* (ser.: *Nauki Pomocnicze Historii. Seria nowa*, pod red. A. Rachuby i S. Górzyńskiego), Warszawa, 2015, s. 222–290.

pradžioje⁴⁸. Tačiau šį teiginį tenka laikyti pernelyg apibendrinančiu ir supaprastintu. An-tai išlikusių 1529 m. Pirmojo Lietuvos Statuto nuorašų paleografinę ir tekstologinę ana-lizę atlikę Stasys Lazutka ir Edvardas Gudavičius savo 1983 m. pasirodžiusiame darbe pažymėjo „greitraščio“ termino sąlygiškumą ir pabrėžė, kad minėtuose nuorašuose, kaip ir XVI a. Lietuvos didžiojo kunigaikščio raštinės aktuose, „iš esmės (nors gerokai supras-tinus) išlaikomas pusiaunuostato stilius ir raidės visiškai ar beveik nejungiamos“⁴⁹. Tad tenka kalbėti ne apie staigų greitraščio įsigalėjimą Lietuvos didžiojo kunigaikščio Alek-sandro Jogailaičio kanceliarijos rusėniškojoje raštvedyboje, bet apie palaipsnį pusustavio (pusiaunuostato) bruožų nykimą ir greitraščio bruožų įsigalėjimą, kuris tęsėsi ir šiam val-dovui mirus. Būtent šių dviejų rašto tipų santykį Vilniuje saugomuose Lietuvos didžių-jų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo kanceliarijos rusėniškuose dokumentuose ir nagrinėsime.

Peržiūrėję visus šiuos dokumentus pastebėjome tokius bendrus bruožus:

- 1) raidžių posvyris įvairus (raidės tiesios arba pasvirusios į kairę ar dešinę pusę);
- 2) neretai pasitaiko iškeltų virš žodžių raidžių (daugiausia priebalsių), nors tokios raidės visuose aptariamuose dokumentuose sudaro tik nedidelę dalį visų raidžių;
- 3) kai kurie žodžiai trumpinami praleidžiant balsius;
- 4) žodžiai neretai (nors ir ne visada) atskiriami tarpais;
- 5) nedažnai raidės paskiruose žodžiuose jungiamos.

Išvardytus aspektus verta aptarti plačiau.

Kaip jau minėjome, visuose mūsų aptariamuose dokumentuose raidžių posvyris įvai-rus – jos tiesios arba pasvirusios į kairę ar dešinę pusę. Tai skubotumo, suponuojančio pačią „greitraščio“ termino prasmę, požymis. Nepaisant to, galima konstatuoti, kad do-kumentai būdavo rašomi gana aiškiai. Tai nestebina, nes aukštą produkcijos lygį signa-lizuoja tiek pačių dokumentų turinio svarba (visi jie priskirtini dalykinei raštijai), tiek ir prestižinė jų sukūrimo vieta – valdovo kanceliarija.

Lenkų istoriko Krzysztofo Pietkiewicziaus teigimu, XIV–XV a. sandūroje Vakarų Rusios greitraščio bruožas buvo į kairę pusę pasvirusi raidė¹⁰. Tiesa, vėliau, XV a. – XVI a. pirmoje pusėje LDK vartotam rusėniškajam greitraščiu buvo būdingi įvairūs šios raidės rašymo variantai. Ji, kaip ir kitos kirilinės abėcėlės raidės, galėjo būti pakrypusi tiek į kairę, tiek į dešinę pusę arba tiesi¹¹. Visgi XVI a. pirmoje pusėje LDK vartotame

⁴⁸ S. P a m e r n e c k i s, min. veik., p. 23.

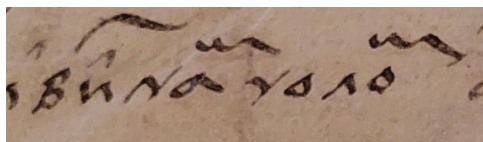
⁴⁹ *Pirmasis Lietuvos Statutas / Первый Литовский Статут*, t. I, d. 1: *Paleografinė ir tekstologinė nuo-rašų analizė / Палеографический и текстологический анализ списков*, S. Lazutka, E. Gudavičius, Vilnius, 1983, p. 149.

¹⁰ K. P i e t k i e w i c z, min. veik., p. 268.

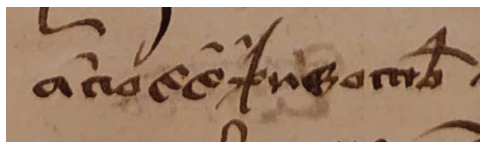
¹¹ Žr. S. Pamernackio parengtą LDK XV a. pabaigoje – XVI a. pirmoje pusėje vartoto greitraščio raidžių len-telę, publikuotą šiuose leidiniuose: S. P a m e r n e c k i s, min. veik., p. 282; K. P i e t k i e w i c z, min. veik., p. 268.

greitraštyje ryškėjo raidės *e* ir kitų kirilinės abėcėlės raidžių pokrypio į dešinę pusę tendencija¹². Greitraščio raidos ypatybė – palaipsnis rašyenos polinkis ir raidžių plėtimas į dešinę pusę – akcentuojamas šiuolaikinėje istoriografijoje¹³. O XV a. pusustaviui būdingas raidžių (tarp jų ir raidės *e*) rašymas tiesiai¹⁴.

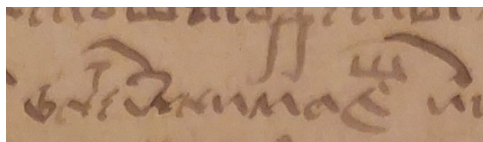
Aptariamuose dokumentuose akivaizdus kai kurių raidžių ar net ištisų žodžių pokrypis į dešinę pusę, būdingas rusėniškajam greitraščiui. Kaip pavyzdį pateikiame 4 pav. iš priede paminėtų dokumentų nr. 3, 38, 98 ir 138 (žr. 1–4 pav.). Antai dokumente nr. 3 (žr. 1 pav.) frazės *бул нам чолом* beveik visos raidės pakrypusios į dešinę pusę. Išimtis – raidė *u*, kuri šiek tiek pakrypusi į kairę. Beje, šios raidės pokrypio į kairę pusę tendencija išvelgtina ir kituose dokumentuose (žr. 2–4 pav.). Dokumentuose nr. 38, 98 ir 138 (žr. 2–4 pav.) raidė *e* ryškiai pasvirusi į dešinę pusę. Šią tendenciją jau aptarėme. Tačiau didelė dalis raidžių (žr. 2–4 pav.) visgi rašytos tiesiai, o tai jau pusustavio požymis. Tad kalbant apie mūsų aptariamų dokumentų raidžių posvyrio tendencijas galime išvelgti pusustavio ir greitraščio bruožų persipynimą.

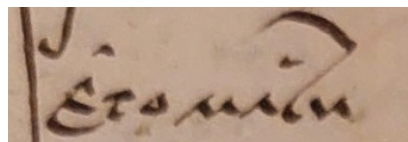
1 pav. Priedas, nr. 3

2 pav. Priedas, nr. 38

3 pav. Priedas, nr. 98

4 pav. Priedas, nr. 138

Priebalsių iškėlimas virš žodžio rusėniškojoje raštijoje buvo būdingas tiek pusustaviui, tiek ir greitraščiui¹⁵. Kartais virš žodžių iškeliamas ir balsis *u*. Kai kurių iškeltų raidžių grafika, lyginant su tokiais pačiomis neiškeltomis raidėmis, skiriasi. Antai iškelta

¹² Žr. LDK XVI a. pirmoje pusėje vartoto greitraščio raidžių lentelę, publikuotą leidinyje K. Pietkiewicz, min. veik., p. 269.

¹³ S. Pamernekis, min. veik., p. 23–25.

¹⁴ Žr. XV a. pusustavio raidžių grafinius vaizdus, publikuotus leidinyje K. Pietkiewicz, min. veik., p. 239–244.

¹⁵ S. Pamernekis, min. veik., p. 21, 25.

virš žodžio raidė *c* būdavo žymima tašku. Tokia iškeltos virš žodžio raidės *c* grafika būdinga ir Aleksandro Jogailaičio, ir Žygimanto Senojo kanceliarijoje vartotam rusėniškajam greitraščiui. Tačiau iškeltos virš eilutės kirilinės *c* raidės žymėjimas tašku buvo būdingas ir XV a. pusustaviui¹⁶. Tad galima kalbėti apie bendrą pusustavio ir greitraščio bruožą.

Mūsų aptariamiems dokumentams būdinga dar viena savybė – kai kurie žodžiai trumpinami praleidžiant balsius. Šiuose dokumentuose pasitaikantys dažniausi žodžių trumpiniai: *м[и]л[о]стью*, *кн[я]зь*, *лит[о]вскии*, *п[и]сан*, *м[е]с[е]ца*. Pirmieji trys trumpiniai dažniausiai sutinkami intuliacijoje, nurodant Aleksandro Jogailaičio arba Žygimanto Senojo kaip valdovo titulą. Paskutiniai du trumpiniai sutinkami datavime, nurodant dokumentų parašymo vietą ir laiką. Žodžių trumpinimas praleidžiant balsius buvo būdingas ir pačiam ankstyviausiam rusėniškojo rašto tipui – ustavui¹⁷.

Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškiems dokumentams, saugomiems Vilniuje, būdinga ir tai, kad žodžiai neretai (nors ir ne visada) atskiriami tarpais. Tame pačiame dokumente dažnai pasitaiko nevienodi tarpai tarp žodžių – vienur aiškesni, o kai kur visai nematomi. Tokia įvairovė ženklina rašysenos skubotumą, kuris, kaip jau minėjome anksčiau, suponuoja pačią „greitraščio“ termino prasmę.

Norėtusi atkreipti dėmesį ir į dar vieną aptariamų dokumentų ypatybę – raidės paskiruose žodžiuose jungiamos nedažnai. Šioje vietoje tenka priminti minėtą S. Laztkos ir E. Gudavičiaus dar 1983 m. išsakytą požiūrį, jog tarpusavyje nejungiamos raidės XVI a. Lietuvos didžiojo kunigaikščio raštinės rusėniškuose aktuose yra pusustavio stiliaus bruožas¹⁸. Su tuo tenka sutikti. Ir iš tiesų, Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškų dokumentų rašto manierai toli iki XVII a. LDK vartotam greitraščiui būdingos rišliosios rašysenos.

Išvados

Empirinio tyrimo metu Vilniaus archyvuose ir bibliotekose suregistravome 142 Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškus dokumentus su išlikusiomis ar dalinai išlikusiomis patvirtinimo priemonėmis – valdovo antspaudu ir / arba valdovo ar jo pareigūnų parašais. Pagrindiniai duomenys apie šiuos dokumentus pateikiami priede.

¹⁶ Žr. kirilinės *c* raidės variantų, būdingų XV a. pusustaviui, vaizdus leidinyje K. Pietkiewicz, min. veik., p. 241.

¹⁷ S. Pamerneckis, min. veik., p. 21.

¹⁸ *Pirmasis Lietuvos Statutas*, t. I, d. 1, p. 149.

Aleksandro Jogailaičio dokumentuose neaptikome nei paties valdovo, nei jo parei­gūnų parašų. O Žygimanto Senojo valdymo laikais, kaip rodo mūsų atliktas empirinis tyrimas, dokumentus pasirašinėdavo tiek pats valdovas, tiek ir jo parei­gūnai. Šio valdovo dokumentuose identifikavome 10 asmenų parašus: paties Žygimanto Senojo, taip pat Mi­kalojaus Mikalojaičio Radvilos, Alberto Martynaičio Goštauto, Fedkos Michailovičiaus Sviatošos, Ivano Bogdanovičiaus Sapiegos, Ivano Eustachijevičiaus Hornostajaus, Ko­poto Vasiljevičiaus, Michailo Bogušo-Bogovitinovičiaus, Michailo Vasiljevičiaus Svi­niusio ir Povilo Naruševičiaus.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo raštininkų F. Sviatošos, I. Sapie­gos, I. Hornostajaus, K. Vasiljevičiaus, M. Bogušo-Bogovitinovičiaus ir M. Sviniusio parašų ir pasirašytų dokumentų teksto analizė leidžia daryti išvadą, kad jie surašydavo tik dalį savo pasirašytų dokumentų. Raidžių ortografijos ypatumai leidžia identifi­kuoti doku­mentus, kuriuos parengė ne juos pasirašę raštininkai, bet kiti asmenys. Deja, informacijos apie šiuos asmenis pavyko aptikti nedaug.

Dokumentų, kuriuos pasirašė ne Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo raštininkai arba kurie iš viso buvo nepasirašyti, atveju identifikavome raštininkus, kurie galėjo būti atsakingi už jų parengimą. Iš Aleksandro Jogailaičio dokumentų išskyrėme tuos, kuriuos veikiausiai surašė tas pats asmuo.

Mūsų tirtų dokumentų bendra paleografinė analizė leidžia teigti, kad šiems dokumen­tais labiausiai būdingi dviejų rusėniškų rašto tipų – greitraščio ir pusutavio – bruožai. Istoriografijoje išsakytas požiūris apie greitraščio įsigalėjimą Aleksandro Jogailaičio lai­kų rusėniškuose dokumentuose kvestionuotinas. Gerokai labiau pagrįsta atrodo kita isto­riografijoje išsakyta mintis apie „greitraščio“ termino sąlygiškumą ir pusustavio bruožų pasireiškimą XVI a. Lietuvos didžiojo kunigaikščio dokumentuose.

Priedas. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Aleksandro Jogailaičio ir Žygimanto Senojo rusėniškų dokumentų sąrašas¹⁹

1. a) [1495 m.] birželio 24 d., 13-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23207, l. 1–1v; d) –; e) –.

¹⁹ Priede pateikiami šie duomenys: a) dokumento surašymo data ir (arba) indiktas; b) dokumento sura­šymo vieta; c) dokumento saugojimo vieta ir signatūra; d) parašai; e) internete prieinama skaitmeninė do­kumento kopija. Priedas parengtas pagal duomenis, susistemintus šiame darbe: A. J u r k e v i č i u s, *Ruskie dokumenty...* Šio straipsnio priede pateikta diskutuotina informacija plačiau pakomentuota minėto mūsų darbo priede, tad šių duomenų nekartojaime.

2. a) 7004 [=1495] m. spalio 4 d., 14-as indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 1, b. 30, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
3. a) [1499 m.] gegužės 25 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 1–1v; d) –; e) –.
4. a) [7008=1500 m.] gegužės 27 d., 3-ias indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 507, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
5. a) [1501 m.] sausio 3 d., 4-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 4–4v; d) –; e) –.
6. a) 7010 [=1501] m. rugsėjo 26 d., 5-as indiktas; b) Melnikas; c) LMAVB RS, f. 1, b. 36, l. 1–1v; d) –; e) –.
7. a) [1502 m.] birželio 19 d., 5-as indiktas; b) Brasta; c) VUB RS, f. 5, b. A21-4218-4219, l. 2–2v; d) –; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000709123&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,Aleksandras&facet=searchcreationdate,include,1492%7C,%7C1506&offset=0.
8. a) 7011 [=1503] m. rugpjūčio 25 d., 6-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 2, b. 1, l. 1–1v; d) –; e) –.
9. a) 7012 [=1503] m. rugsėjo 6 d., 7-as indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 1, b. 44, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
10. a) 7013 [=1505] m. kovo 10 d., 8-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 1, b. 43, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
11. a) 7014 [=1505] m. spalio 20 d., 9-as indiktas; b) Liublinas; c) LMAVB RS, f. 4, b. 1, l. 1–1v; d) –; e) –.
12. a) [1507 m.] balandžio 24 d., 10-as indiktas; b) Krokuva; c) LNMMB RKRS, f. 94, b. 3131, l. 1–1v; d) –; e) –.
13. a) 7015 [=1507] m. liepos 5 d., 3-ias indiktas (sic!)²⁰; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 6, b. 106, l. 1–1v; d) –; e) –.
14. a) 1507 m. lapkričio 23 d., 11-as indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 2, b. 2, l. 1–1v; d) –; e) –.

²⁰Nurodyta data neatitinka 3-io indikto. Tačiau 7015 [=1507] m. neabejotinai teisingi, dokumento originale klaidingai nurodytas indiktas.

15. a) [1507 m.] gruodžio 9 d., 11-as indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 21, b. 1484, l. 1–1v; d) –; e) –.
16. a) [1508 m.] gruodžio 28 d., 12-as indiktas; b) Vilnius; c) LNMMB RKRS, f. 94, b. 90, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija internete: <https://www.epaveldas.lt/preview?id=C10000737433>.
17. a) [1509/1524/1539 m.] sausio 31 d., 12-as indiktas; b) ?; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 95–95v; d) –; e) –.
18. a) [1509 m.] rugsėjis; b) Lvovas; c) LMAVB RS, f. 264, b. 266, l. 5–5v; d) –; e) –.
19. a) 1509 m. lapkričio 5 d., 13-as indiktas; b) Lvovas; c) LMAVB RS, f. 6, b. 95, l. 1–1v; d) –; e) –.
20. a) [1510 m.] sausio 17 d., 13-as indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 266, b. 352, l. 1–1v; d) –; e) –.
21. a) [1510 m.] spalio 7 d., 14-as indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 21, b. 1639, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) –.
22. a) [1511 m.] birželio 20 d., 14-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 273, b. 4016, l. 1–1av; d) *Федко С[вя]тоша*; e) –.
23. a) 1511 m. rugsėjo 9 d., 15-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 1, b. 513, l. 1–1v; d) *Богун Б[о]говитинович, м[а]р[шалок] и писар*; e) –.
24. a) [1512 m.] kovo 27 d., 15-as indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23219, l. 3–3v; d) *Ивашко Богданович*; e) –.
25. a) [1512 m.] liepos 8 d., 15-as indiktas; b) Krokuva; c) LVIA, f. 1177, ap. 1, b. 163, l. 1–1v; d) *Ивашко Сопъга*; e) –.
26. a) 1512 m. spalio 3 d., 1-as indiktas; b) Krokuva; c) VUB RS, f. 80, b. 34, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000348313&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,F80-34.
27. a) 1513 m. rugsėjo 25 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 54, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
28. a) [1514 m.] vasario 7 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23217, l. 1–1v; d) *Ивашко Сопъга*; e) –.
29. a) 1514 m. gruodžio 16 d., 2-as indiktas (sic!)²¹; b) Birštonas; c) LMAVB RS, f. 6, b. 102, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) –.

²¹ Nurodyta data neatitinka 2-o indikto, 2-as indiktas atitiktų 1513 m. gruodžio 16 d. Duomenys apie dokumento surašymo vietą, kartu ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo buvimo vietą dokumento surašymo datos nustatyti nepaveda.

30. a) [1515 m.] sausio [? d.], 3-ias indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 38–38v; d) *Копоть*; e) –.
31. a) [1515 m.] spalio 1 d., 4-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23231, l. 1–1v; d) *Копоть*; e) –.
32. a) 1516 m. birželio 22 d., 4-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 57, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Копоть Васкович, писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
33. a) 1516 m. birželio 30 d., 4-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 6, b. 108, l. 1–1v; d) [*Sigismundus*] *rex*; *Копоть Васкович*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
34. a) 1516 m. rugpjūčio 10 d., 4-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 58, l. 1–1v; d) *Nicolaus Nicolai Radivil, palat[inus] vilnen[sis] et Ma[gni] D[ucatus] Lithuanie can[cellarius]*; *Копоть Васкович, писарь*; e) –.
35. a) 1516 m. spalio 2 d., 5-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 264, b. 1, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Богуш Б[о]го[ви]тинович, мар[шалок] и писарь*; e) –.
36. a) 1517 m. birželio 8 d., 5-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 59, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) –.
37. a) 1518 m. gruodžio 23 d., 7-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 1, b. 384, l. 1–1v; d) *Nicolaus, palat[inus] et can[cellarius]*; e) –.
38. a) [1518 m.] gruodžio 25 d., 7-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 93–93v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
39. a) [1519 m.] lapkričio 15 d., 8-as indiktas; b) Krokuvu; c) VUB RS, f. 4, b. (A759)28542, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
40. a) [1520 m.] gegužės 28 d., 8-as indiktas; b) Torunė; c) LMAVB RS, f. 273, b. 3278, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
41. a) 1522 m., [tarp sausio ir rugpjūčio], 9 d., 10-as indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 1, b. 385, l. 1–1v; d) [*Sigismundus rex?*]; *Богуш, ма[ршалок] и писарь*; e) –.
42. a) [1522 m.] kovo 12 d., 10-as indiktas; b) Gardinas; c) LMAVB RS, f. 1, b. 74, l. 1–1v; d) *Копоть, мар[шалок] и писарь*; e) –.
43. a) [1522 m.] birželio 12 d., 10-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23219, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
44. a) 1522 m. rugsėjo 24 d., 11-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23219, l. 2–2v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
45. a) 1523 m. kovo 22 d., 11-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 4, b. 4, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Копоть Васкович, маршал[о]к и писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.

46. a) 1523 m. gegužės 3 d., 10-as indiktas (sic!)²²; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 4, b. 24, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Копоть Васкович*, *мар[шало]к* и *писар*; e) –.
47. a) 1523 m. liepos 27 d., 10-as indiktas (sic!)²³; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 32–32v; d) *Копоть*, *писарь*; e) –.
48. a) 1523 m. rugsėjo 11 d., 12 indiktas; b) Krokuvą; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23222, l. 1–1v; d) *Горностай*, *писарь*; e) –.
49. a) 1523 m. lapkričio 3 d., 12-as indiktas; b) Petrakavas; c) LMAVB RS, f. 264, b. 1021, l. 1–1v; d) *Горностай*, *писарь*; e) –.
50. a) 1523 m. lapkričio 4 d., 12-as indiktas; b) Petrakavas; c) LNMMB RKRS, f. 94, b. 88, l. 1–1v; d) *Горностай*, *писарь*; e) skaitmeninė kopija internete: <https://www.epaveldas.lt/preview?id=C10000737351>.
51. a) 1524 m. rugsėjo 8 d., 13-as indiktas; b) Krešėvas; c) VUB RS, f. 4, b. (A759)28539, l. 1–1v; d) *Копоть*, *писарь*; e) –.
52. a) 1524 m. rugsėjo 8 d., 13-as indiktas; b) Krešėvas; c) VUB RS, f. 4, b. (A759)28540, l. 1–1v; d) *Копоть*, *писарь*; e) –.
53. a) 1525 m. gegužės [? d.], 13-as indiktas; b) Krokuvą; c) LVIA, f. 1282, ap. 5, b. 65, l. 1–1v; d) *Горностай*, *писарь*; e) –.
54. a) 1525 m. gegužės 2 d., 13-as indiktas; b) Krokuvą; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 39–39v; d) *Горностай*, *писарь*; e) –.
55. a) 1525 m. birželio 20 d., 13-as indiktas; b) Krokuvą; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 42–42v; d) *Горностай*, *писарь*; e) –.
56. a) 1525 m. rugpjūčio 3 d., 13-as indiktas; b) Krokuvą; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23219, l. 4–4v; d) *Копоть*, *писарь*; e) –.
57. a) 1525 m. rugsėjo 23 d., 14-as indiktas; b) Krokuvą; c) LMAVB RS, f. 264, b. 267, l. 1–2v; d) *Копоть*, *писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
58. a) 1525 m. gruodžio 22 d., 14-as indiktas; b) Petrakavas; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 43–43v; d) *Копоть*, *писарь*; e) –.
59. a) 1526 m. vasario 28 d., 14-as indiktas; b) Kujavijos Brestas; c) LMAVB RS, f. 1, b. 81, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Копоть Васкович*, *маршало]к* и *писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
60. a) 1526 m. kovo 13 d., 14-as indiktas; b) Marienburgas; c) VUB RS, f. 48, b. 32794, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Копоть*, *писарь*; e) skaitmeninė kopi-

²²Nurodyta data neatitinka 10-o indikto, 10-as indiktas atitiktų 1522 m. gegužės 3 d. Pagal turimus kitus duomenis, aptariamas dokumentas rašytas 1522 m. gegužės 3 d.

²³Nurodyta data neatitinka 10-o indikto, 10-as indiktas atitiktų 1522 m. liepos 27 d. Pagal turimus kitus duomenis, aptariamas dokumentas rašytas 1522 m. liepos 27 d.

ja internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/prim-explore/fulldisplay?docid=VUB01000367298&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDygimantas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offset=20.

61. a) 1526 m. liepos 25 d., 14-as indiktas; b) Marienburgas; c) LMAVB RS, f. 273, b. 4015, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
62. a) [1526 m.] rugsėjo 15 d., 15-as indiktas; b) [Varšuva]; c) LMAVB RS, f. 1, b. 522, l. 1–1v; d) *Sigismundus [rex]; Горностаи, писарь*; e) –.
63. a) 1527 m. kovo 28 d., 15-as indiktas; b) Krokua; c) VUB RS, f. 4, b. (A759)28543, l. 1–1v; d) *Горностаи, писарь*; e) –.
64. a) 1527 m. balandžio 11 d., 15-as indiktas; b) Krokua; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23219, l. 5–5v; d) *Горностаи, писарь*; e) –.
65. a) 1527 m. balandžio 18 d., 15-as indiktas; b) Krokua; c) LMAVB RS, f. 266, b. 411, l. 1–1v; d) *Горностаи, писарь*; e) –.
66. a) 1528 m. balandžio 23 d., 1-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 273, b. 3277, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
67. a) 1528 m. gegužės 1 d., 1-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 528, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Копоть Васкович, маршалок и писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
68. a) 1528 m. birželio 30 d., 1-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 91, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Ивашко Горностаи, писарь, намгъстник дорсунишскии*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
69. a) 1528 m. liepos 2 d., 1-as indiktas; b) Vilnius; c) LVIA, f. 1282, ap. 5, b. 66, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) –.
70. a) 1528 m. rugpjūčio 6 d., 1-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 92, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Ивашко Горностаи, писарь, намгъстник дорсунишскии*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
71. a) 1528 m. rugsėjo 4 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 264, b. 266, l. 3–3v; d) *Богуш, подск[а]р[биш]*; e) –.
72. a) 1529 m. vasario 11 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 531, l. 1–1v; d) *Ивашко Горностаи, писарь*; e) –.
73. a) 1529 m. gegužės 12 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) VUB RS, f. 77, b. 26, l. 1–1v; d) *Богуш, подск[а]р[биш]*; e) –.
74. a) 1529 m. liepos 29 d., 2-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 99, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Ивашко Горностаи, писарь, намгъстник дорсунишскии*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.

75. a) 1529 m. spalio 3 d., 3-ias indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 2, b. 4, l. 1–1v; d) *Albertus G[astolt]*; *Копоть Васкович, маршалок и писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
76. a) 1529 m. lapkričio [? d.], 3-ias indiktas; b) ?; c) VUB RS, f. 80, b. 40, l. 1–1v; d) –; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000348476&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDygimantas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offset=30.
77. a) [1529 m.] lapkričio 2 d., 3-ias indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 264, b. 266, l. 4–4v; d) *Горностаи, писарь*; e) –.
78. a) 1529 m. lapkričio 16 d., 3-ias indiktas; b) Bielskas; c) LMAVB RS, f. 264, b. 455, l. 1–1v; d) *Горностаи, писарь*; e) –.
79. a) 1529 m. lapkričio 19 d., 3-ias indiktas; b) ?; c) VUB RS, f. 5, b. A12-2786-2787, l. 1–1v; d) *Копоть, писарь*; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000672051&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDygimantas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offset=30.
80. a) 1530 m. vasario 25 d., 3-ias indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 1, b. 106, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
81. a) 1530 m. liepos 6 d., 3-ias indiktas; b) Krokuva; c) VUB RS, f. 5, b. A21-4231, l. 1–2v; d) *Горностаи, маршал[о]к и писарь*; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000709576&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDygimantas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offset=40.
82. a) 1530 m. liepos 8 d., 3-ias indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 1, b. 388, l. 1–1v; d) *Ивашко Горностаи, маршал[о]к и писарь, нам[естник] дорсу-н[ишский]*; e) –.
83. a) 1530 m. liepos 23 d., 3-ias indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 264, b. 432, l. 1–1v; d) *Горностаи*; e) –.
84. a) 1531 m. rugpjūčio 18 d., 4-as indiktas; b) Krokuva; c) VUB RS, f. 5, b. A21-4235, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) skaitmeninė kopija internete: <https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000710024&cont>

xt=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDygimantas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offset=30.

85. a) 1532 m. sausio 27 d., [5-as indiktas]; b) Krokuva; c) LVIA, f. 1177, ap. 1, b. 2684, l. 2–3v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
86. a) 1532 m. kovo 10 d., 5-as indiktas; b) Krokuva; c) VUB RS, f. 4, b. (A761)28592, l. 1–1v; d) *Горностаи, поѣскарь[бии] зем[скии], маршал[о]к и писарь*; e) –.
87. a) 1532 m. liepos 3 d., 5-as indiktas; b) Krokuva; c) LVIA, f. 1135, ap. 20, b. 1160, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
88. a) 1532 m. rugsėjo 8 d., 5-as indiktas (sic!)²⁴; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 264, b. 269, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
89. a) 1532 m. lapkričio 18 d., 6-as indiktas; b) Krokuva; c) VUB RS, f. 69, b. 87, l. 1–1v; d) *Горностаи, поѣскарьбии зем[скии], маршал[о]к и писарь*; e) –.
90. a) 1533 m. kovo 20 d., 6-as indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 2, b. 5, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Михаило, писарь, державца медницкии*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
91. a) 1533 m. balandžio 6 d., 6-as indiktas; b) Krokuva; c) LVIA, f. 1135, ap. 20, b. 1160, l. 3–3v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
92. a) 1533 m. balandžio 10 d., 6-as indiktas; b) Krokuva; c) LVIA, f. 1135, ap. 20, b. 1160, l. 2–2v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
93. a) 1533 m. rugpjūčio 18 d., 6-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 5, b. 7, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь, державца медницкии*; e) –.
94. a) 1533 m. rugsėjo 1 d., 7-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 110, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Михаило, писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
95. a) 1533 m. lapkričio 26 d., 7-as indiktas; b) Vilnius; c) VUB RS, f. 5, b. A21-4232, l. 1–1v; d) *Горностаи*; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=VUB01000709605&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDygimantas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offset=20.
96. a) 1533 m. lapkričio 30 d., 7-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 4, b. 6, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex; Михаило, писарь, державца медницкии*; e) –.

²⁴ Nurodyta data neatitinka 5-o indikto, kuris atitiktų 1531 m. rugsėjo 8 d. Duomenys apie dokumento surašymo vietą, kartu ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo buvimo vietą dokumento surašymo datos nustatyti nepatinka.

97. a) 1534 m. kovo 20 d., 7-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 4, b. 7, l. 1–1v; d) *Иван Горностаи, пѡдскарбии зем[скии], маршал[о]к и писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
98. a) 1534 m. kovo 20 d., 7-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 273, b. 4037, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
99. a) 1535 m. liepos 17 d., 8-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 114, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) –.
100. a) 1535 m. gruodžio 12 d., 9-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 66–66v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
101. a) [1536 m.], [tarp kovo ir rugpjūčio], 22 d., 9-as indiktas; b) [Vilnius?]; c) LMAVB RS, f. 2, b. 7, l. 1–1v; d) *Sigism[ndus rex]*; *Иван Горностаи, пѡдскарбии зем[скии], маршал[о]к и писарь*; e) –.
102. a) 1536 m. birželio 30 d., 9-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 2, b. 6, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Михаило, писарь*; e) –.
103. a) 1536 m. birželio 30 d., 9-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 2, b. 12, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Михаило, писарь*; e) –.
104. a) 1536 m. rugpjūčio 29 d., 9-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 118, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; e) –.
105. a) 1536 m. spalio 15 d., 10-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 5, b. 8, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь, державца медницкии*; e) –.
106. a) 1536 m. spalio 15 d., 10-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 6, b. 160, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Иван Горностаи, пѡдскарбии зем[скии]*; e) –.
107. a) 1536 m. spalio 16 d., 10-as indiktas; b) Vilnius; c) VUB RS, f. 214, b. 152, l. 1–1v; d) *Горностаи*; e) –.
108. a) 1537 m. vasario 22 d., 10-as indiktas; b) Krokua; c) LMAVB RS, f. 1, b. 543, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
109. a) 1537 m. vasario 22 d., 10-as indiktas; b) Krokua; c) LMAVB RS, f. 21, b. 1373, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
110. a) 1537 m. vasario 25 d., 10-as indiktas; b) Krokua; c) LMAVB RS, f. 264, b. 218, l. 1–1v; d) *Sigismundus rex*; *Михаило, писарь*; e) –.
111. a) 1537 m. spalio 5 d., 11-as indiktas; b) Krokua; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 78–78v; d) –; e) –.
112. a) [1538 m.], [tarp sausio ir rugpjūčio], 18 d., 11-as indiktas; b) ?; c) VUB RS, f. 48, b. 32792, l. 1–1v; d) *Sigismundus [rex]*; *[И]ван Горностаи, пѡдскарбии [зе]м[скии], маршал[о]к и писарь*; e) skaitmeninė kopija internete: https://virtualibiblioteka.vu.lt/prim-explore/fulldisplay?docid=VUB01000366991&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%C5%BDyigiman

- tas%20Senasis&facet=searchcreationdate,include,1506%7C,%7C1548&offs
et=50.
113. a) 1538 m. birželio 17 d., 11-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 79–79v; d) *Горностаи, под[скарбии] земск[ии]*; e) –.
 114. a) 1538 m. birželio 17 d., 11-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 80–81v; d) *Горностаи, подскар[бии] земск[ии]*; e) –.
 115. a) 1538 m. rugsėjo 27 d., 12-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 6, b. 166, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
 116. a) [1538 m.], lapkričio 18 d., 12-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 1, b. 107, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
 117. a) 1539 m. gegužės 1 d., 12-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 82–82v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
 118. a) 1539 m. birželio 3 d., 12-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 264, b. 949, l. 1–2v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
 119. a) 1539 m. birželio 3 d., 12-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 264, b. 964, l. 1–2v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
 120. a) 1539 m. liepos 6 d., 12-as indiktas; b) Krokuvu; c) LMAVB RS, f. 1, b. 125, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь, державца кормяловскийи и стожлийскийи*; e) –.
 121. a) 1540 m. birželio 21 d., 13-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 264, b. 993, l. 1–1v; d) *Горностаи*; e) –.
 122. a) 1540 m. birželio 24 d., 13-as indiktas; b) Vilnius; c) LVIA, f. 1282, ap. 5, b. 67, l. 1–1v; d) *Горностаи*; e) –.
 123. a) 1540 m. rugpjūčio 29 d., 13-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 86–86v; d) *Горностаи*; e) –.
 124. a) 1540 m. rugsėjo 3 d., 14-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 266, b. 988, l. 1–2v; d) *Горностаи*; e) –.
 125. a) 1540 m. spalio 8 d., 14-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 129, l. 1–1v; d) *Иван Горностаи, подскарбии зем[ский], маршал[о]к и писарь*; e) –.
 126. a) 1541 m. vasario 5 d., 14-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 90–90v; d) *Горностаи*; e) –.
 127. a) 1541 m. birželio 23 d., 14-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 264, b. 1219, l. 1–2v; d) *Горностаи*; e) –.
 128. a) 1541 m. rugsėjo 11 d., 15-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 2, b. 8, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
 129. a) 1541 m. gruodžio 21 d., 15-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 131, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.

130. a) 1542 m. sausio 23 d., 15-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 1, b. 132, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
131. a) 1542 m. kovo 1 d., 1-as indiktas (sic!)²⁵; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 264, b. 202, l. 1–2v; d) *Михаило*; e) –.
132. a) 1542 m. gegužės 11 d., 15-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 43, b. 23229, l. 1–2v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
133. a) 1542 m. gegužės 19 d., 15-as indiktas; b) Vilnius; c) LMAVB RS, f. 2, b. 9, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
134. a) 1542 m. gegužės 24 d., 15-as indiktas; b) Rodūnia; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 92–92v; d) *Горностау*; e) –.
135. a) 1543 m. sausio 18 d., 1-as indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 1, b. 134, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) skaitmeninė kopija prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve.
136. a) 1543 m. sausio 19 d., 1-as indiktas; b) Krokuva; c) LMAVB RS, f. 2, b. 10, l. 1–1v; d) *Михаило, писарь*; e) –.
137. a) 1544 m. liepos 10 d., 2-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 16, b. 22, l. 94–94v; d) *Горностау*; e) –.
138. a) 1544 m. rugpjūčio 14 d., 2-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 273, b. 2215, l. 1–1v; d) *Paulus Narushevycz*; e) –.
139. a) 1544 m. rugpjūčio 20 d., 2-as indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 264, b. 204, l. 1–2v; d) *Горностау*; e) –.
140. a) 1544 m. rugsėjo 27 d., 3-ias indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 264, b. 204, l. 3–4v; d) *Paulus Narushevycz*; e) –.
141. a) 1544 m. rugsėjo 29 d., 3-ias indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 21, b. 1376, l. 1–1v; d) *Горностау*; e) –.
142. a) 1544 m. spalio 12 d., 3-ias indiktas; b) Brasta; c) LMAVB RS, f. 264, b. 204, l. 5–6v; d) *Paulus Narushevycz*; e) –.

Publikuoti šaltiniai ir literatūra

JURKEVIČIUS, Andrius. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro Jogailaičio kanceliarijos rusėniški dokumentai paleografiniu aspektu. In: *Moteris prie istorijos šaltinio. Mokslinių straipsnių rinkinys, skirtas profesorės Irenos Valikonytės 75 metų jubiliejui*. Sud. E. Saviščevas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2024, p. 118–142.

²⁵ Nurodyta data neatitinka 1-o indikto, kuris atitiktų 1543 m. kovo 1 d. Pagal turimus kitus duomenis, aptariamas dokumentas rašytas 1543 m. kovo 1 d.

PAMERNECKIS, Stanislovas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos rusėniškoji paleografija. Mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012.

PIETKIEWICZ, Krzysztof. *Paleografia ruska* (ser.: *Nauki Pomocnicze Historii. Seria nowa*, pod redakcją A. Rachuby i S. Górzyńskiego). Warszawa: DiG, 2015.

Pirmasis Lietuvos Statutas / Первый Литовский Статут. Т. I, d. 1: *Paleografinė ir tekstologinė nuorašų analizė / Палеографический и текстологический анализ списков*. S. Lazutka, E. Gudavičius. Vilnius: Mintis, 1983.

ГРУША, Александр Иванович. *Кризис доверия? Появление и утверждение правового документа в Великом Княжестве Литовском (конец XIV – первая треть XVI в.)* (сер.: *Mediaevalia: Средневековье как историко-культурный феномен*. Составитель и главный редактор А. К. Гладков). Москва–Санкт-Петербург: Центр гуманитарных инициатив, 2019.

ГРУША, Аляксандр Іванавіч. *Канцелярыя Вялікага княства Літоўскага 40-х гадоў XV – першай паловы XVI ст.* Мінск: Беларуская навука, 2006.

CLASSIFICATION OF RUTHENIAN DOCUMENTS OF ALEXANDER JAGIELLON AND SIGISMUND THE OLD, GRAND DUKES OF LITHUANIA, KEPT IN THE ARCHIVES AND LIBRARIES OF VILNIUS

Summary

ANDRIUS JURKEVIČIUS

Numerous documents connected with the history of the Grand Duchy of Lithuania are kept in Vilnius. In this article, we research the Ruthenian documents of Alexander Jagiellon and Sigismund the Old, the grand dukes of Lithuania, that are kept in the archives and libraries of Vilnius. In the course of empirical research that was carried out at the Lithuanian State Historical Archives, the Manuscripts Department of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, the Rare Books and Manuscripts Unit of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, and the Manuscripts Division of the Vilnius University Library we registered 142 such documents. The main data about them are represented in the annex. Meanwhile, in the main part of the article we research the documents that were signed by the scribes of Sigismund the Old, the documents signed by other persons or not signed at all, and common palaeographic features of all 142 documents.

We did not find any signatures in the documents of Alexander Jagiellon; meanwhile, among the documents of Sigismund the Old, we identified signatures of ten persons, one of whom was Sigismund the Old himself. Analysis of the documents signed by this ruler's scribes allows concluding that they wrote only a part of these documents. The remaining documents signed by the ruler's scribes were written by other persons. Unfortunately, we managed to find little information about these persons.

In the case of the documents signed by other persons or not signed at all, we managed to identify the scribes who could have been responsible for the preparation of these documents. In the case of the

documents of Grand Duke of Lithuania Alexander Jagiellon, we managed to identify the documents that could have been written by the same person.

Palaeographic analysis of the documents examined allows the conclusions that these documents contain common features of two types of Ruthenian writing: cursive and semi-uncial. The view about cursive becoming established in the Ruthenian documents of Grand Duke of Lithuania Alexander Jagiellon, stated in historiography, is questionable. The latter view about the conditionality of the term 'cursive' and the manifestation of some traits of semi-uncial in the Ruthenian documents of the chancellery of the Grand Duke of Lithuania in the sixteenth century, which is also proposed in historiography, looks much more reasoned.

Gauta 2023 m. gruodžio mėn.

Priimta 2024 m. sausio mėn.

Andrius Jurkevičius – humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos istorijos instituto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos skyriaus mokslo darbuotojas. Pagrindinės mokslinių interesų kryptys: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rusėniški regionai XIII–XVI a., Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės geopolitinė padėtis, pagalbinių istorijos mokslai.

Adresas: Lietuvos istorijos institutas, Tiltų g. 17, Vilnius, LT-01101

El. paštas: andrius.jurkevicius1989@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4985-4555